

УДК 342.9(477)

Гурбик Ю.Ю.,

кандидат наук з державного управління,
доцент Мелітопольського державного педагогічного університету
імені Богдана Хмельницького
e-mail: uigurbik@ukr.net

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЦЕСУ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ

Анотація. В статті досліджено нормативно-правове забезпечення процесу реформування територіальної організації влади в Україні на принципах децентралізації. Встановлено, що з початком реформи децентралізації влади в Україні прийнято значну кількість нормативно-правових актів щодо регулювання нових відносин у сфері процесу формування та співпраці територіальних громад. Визначено напрямки законодавчого забезпечення реалізації реформи децентралізації влади в Україні та проаналізовано основні підзаконні нормативно-правові акти процесу децентралізації.

Ключові слова: децентралізація, державна влада, нормативно-правове забезпечення, місцеве самоврядування, принцип субсидіарності, територіальна громада.

JEL code classification: H 72

Yurii Hurbyk,

Candidate of Science in Public Administration,
associate professor at the Management and Tourism
Department of Bohdan Khmelnytskyi State Pedagogical University of Melitopol
e-mail: uigurbik@ukr.net

NORMATIVE LEGAL SUPPORT FOR DECENTRALIZATION IN UKRAINE

Abstract.

Problem formulation. Improving and reforming Ukraine's system of public administration and local self-government based on decentralization of power is deemed as an important condition for Ukraine's European integration. During 2014 - early 2017 a significant number of regulatory acts for regulating the formation of capable territorial communities were enacted, and the division of powers between executive bodies and local self-government bodies was optimized. Notwithstanding, a number of issues important for the reform to be effectively implemented require legal regulation. Therefore, the regulatory and legal support for decentralization in Ukraine needs a thorough scientific study.

Research findings. The study determines and describes four key directions of legislative support for implementing the decentralization of public authority in Ukraine. The main subordinate legal acts of the decentralization are analyzed and their implementation shortcomings are identified. Some issues related to improving the legal regulation and reforming the territorial organization of power in Ukraine have been distinguished.

Conclusion. The research has highlighted the key problems in normative and legal support for decentralization in Ukraine. It has revealed that in our state to effectively implement decentralization will need to promptly amend the Basic Law, primarily in respect of the system of administrative and territorial organization and local self-government. The applicable law also needs to be improved and a series of new laws of Ukraine (On administrative and territorial system, On local referendum, On municipal police, etc.) are to be enacted. The analysis of subordinate legal acts on the decentralization of state power in Ukraine has demonstrated their declarative nature, and therefore they require further improvement and a schedule for their implementation.

Keywords: decentralization, state power, normative legal support, local self-government, subsidiarity principle, territorial community.

Постановка проблеми. Важливою умовою процесу європейської інтеграції України є вдосконалення та реформування системи державного управління і місцево-

го самоврядування, адміністративно-територіального устрою спираючись на принципи децентралізації влади. Знаковою подією з цього приводу стало схвалення у

квітні 2014 року Кабінетом Міністрів України «Концепції реформування місцевого самоврядування і територіальної організації влади» [19], в якій були визначені основні напрямки реформування процесу децентралізації (впровадження нової системи адміністративно-територіального устрою України, розподіл повноважень між органами місцевого самоврядування за принципом субсидіарності, ліквідація державних адміністрацій і створення державних представництв тощо) та встановлено етапи його реалізації в Україні. Таким чином, дана «Концепція» активізувала процес децентралізації в Україні, а це, в свою чергу, призвело до появи низки нових нормативно-правових документів та внесення доповнень і змін до діючих правових актів у нашій державі. Тому постала нагальна потреба щодо ґрунтовного наукового дослідження нормативно-правового забезпечення процесу децентралізації в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі аспекти нормативно-правового забезпечення процесу децентралізації в Україні висвітлено в працях таких вітчизняних дослідників: Батанова О.В., Баймуратова М.О., Калиновського Б.В., Кампо В.М., Коваленко А.А., Литвина І.І., Погорілко В.Ф., Пухтинського М.О., Сторожука І.П., Сушинського О.І., Теплюка М.О. та ін.

Мета статті. Проаналізувати нормативно-правове забезпечення процесу децентралізації в сучасних умовах розбудови публічної влади в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз нормативно-правового забезпечення децентралізації в Україні показує, що основні засади та принципи даного процесу закріплені в Конституції України та міжнародних юридичних документах.

Основний Закон України визначає загальні засади конституційного ладу України, серед яких і засади здійснення виконавчої влади на місцях (статті 118, 119) та місцевого самоврядування (стаття 7) та встановлює, що «територіальний устрій України ґрунтується на засадах єдності та цілісності державної території, поєднання централізації і децентралізації у здійсненні державної влади» (стаття 132) [2]. Але, слід

відзначити, що подальша децентралізація влади є неможливою без внесення змін до Конституції України, адже обмеження виконавчих та адміністративних функцій центральних органів держави та відповідно розширення повноважень органів місцевого самоврядування потребує внесення значних змін до чинної редакції Конституції України. Тому 1 липня 2015 року Президентом України був запропонований проект Закону України «Про внесення змін до Конституції України (щодо децентралізації влади)» [9], в якому визначається посилення конституційно-правового статусу місцевого самоврядування, закріплено, що громада є первинною одиницею в системі адміністративно-територіального устрою України, пропонується трирівнева система адміністративно-територіального устрою, передбачено утворення виконавчих органів місцевого самоврядування, запровадження інституту префекта, закріплено матеріально-фінансову основу місцевого самоврядування тощо.

Серед міжнародно-правових актів стосовно питань децентралізації важливе місце, насамперед, займає Європейська хартія місцевого самоврядування, яка була ратифікована Верховною Радою України 15 липня 1997 року. Саме дана «Хартія» визначає принципи, стандарти та шляхи розвитку місцевого самоврядування в Європі [1]. В її основу покладено класичний принцип субсидіарності, який «полягає у тому, що, по-перше, держава виконує лише ті функції, здійснення яких не під силу громадянам, об'єднанням громадян та територіальним колективам, а, по-друге, що до компетенції органів самоврядування вищого рівня належить виконання лише тих завдань, які не можуть бути краще виконані на нижчому рівні» [20, с. 69].

Необхідно також відмітити, що важливим кроком для подальшого розвитку місцевого самоврядування в Україні, стала ратифікація Верховною Радою України (2 вересня 2014 року) «Додаткового протоколу до Європейської хартії місцевого самоврядування про право участі у справах органу місцевого самоврядування».

Таким чином, Конституція України, міжнародні юридичні документи є осно-

вою щодо правового забезпечення процесу децентралізації влади в Україні. Але, слід зазначити, що в даних правових актах регламентуються лише загальні засади регулювання зазначеного процесу в нашій країні. Подальше правове забезпечення децентралізації влади належить Законам України та підзаконним нормативно-правовим актам.

Аналіз Законів України дає підстави виокремити чотири напрямки забезпечення реалізації реформи децентралізації влади в нашій державі, а саме:

Удосконалення регіонального врядування в Україні. Так, з прийняттям Закону України «Про засади державної регіональної політики» в нашій державі запроваджується нова модель державної регіональної політики, яка базується на кращих європейських практиках здійснення регіонального врядування та значно розширює повноваження місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування. В даному Законі України закріплюється також принцип субсидіарності та наводиться його юридичне визначення (стаття 3) [13].

Створення нового механізму формування та взаємодії спроможних територіальних громад. Законодавчим забезпеченням цього напрямку стало прийняття Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» [12] та Закону України «Про співробітництво територіальних громад». Ухвалення Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» [17] визначило основні принципи, умови, порядок та форми державної підтримки добровільного об'єднання територіальних громад сіл, селищ, міст.

Реалізація цього закону сприяє зміні адміністративно-територіального устрою на місцевому рівні та формуванню дієздатних і самодостатніх територіальних громад, шляхом їх укрупнення, що забезпечить надання якісних базових соціальних та адміністративних послуг населенню, поліпшення умов сталого розвитку відповідних територій, ефективного використання бюджетних коштів та інших ресурсів.

В Законі України «Про співробітництво територіальних громад» врегульовано механізми, способи та інструменти

об'єднання територіальних громад навколо своїх ресурсів, для спільного вирішення місцевих проблем, реалізації проектів місцевого розвитку тощо.

Децентралізації функцій і повноважень органів державної влади, які надають адміністративні послуги. Протягом 2015 року було внесено зміни до цілої низки законів України, на основі яких реформовано систему державного архітектурно-будівельного контролю шляхом передачі контролюючих функцій на місцевий рівень [6], здійснено децентралізацію повноважень з державної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців [8], розширено повноваження органів місцевого самоврядування щодо надання послуг з державної реєстрації речових прав на нерухоме майно [7]. Крім цього, відбулося розширення повноважень органів місцевого самоврядування щодо надання інформації з Державного земельного кадастру, формування та ведення реєстру територіальних громад тощо.

Законодавче та нормативне забезпечення податкової та бюджетної децентралізації, формування та виконання бюджетів об'єднаних територіальних громад. Вагомими практичними діями Верховної Ради України щодо податкової децентралізації стало прийняття Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи» [11], в якому було закріплено право органам місцевого самоврядування визначати та встановлювати ставки податку на нерухоме майно для об'єктів нежитлової й житлової нерухомості та надавати пільги для сплати цього податку. Крім цього, в даному Законі України впроваджено механізм справляння до місцевих бюджетів акцизного податку з продажу в роздрібних торговельних мережах нафтопродуктів, тютюнової продукції та алкогольних напоїв. У руслі здійснення процесу податкової децентралізації важливим кроком законодавчої дії Верховної Ради України було також прийняття Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надхо-

джень в 2016 році» [10]. У цьому Законі значно розширено повноваження об'єднаних територіальних громад щодо участі у податкових відносинах, стосовно надання податкових пільг, формування та встановлення місцевих податків та зборів тощо.

Закони України «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо реформи міжбюджетних відносин» [4], «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо особливостей формування та виконання бюджетів об'єднаних територіальних громад» [3] регулюють відносини у сфері формування та виконання місцевих бюджетів, визначають механізми та процедуру контролю за дотриманням бюджетного законодавства в частині міжбюджетних відносин в органах місцевого самоврядування новоутворених територіальних громад. Вони значно розширили дохідну частину місцевих бюджетів на основі врахування плати за здійснення адміністративних послуг, збільшення відсотка зарахування екологічного податку, встановлення нового механізму перерозподілу доходів від податку на прибуток приватних підприємств та податку на доходи фізичних осіб. Запроваджено нові види трансфертів, нову систему вирівнювання за закріпленими загальнодержавними податками тощо.

Важливими складовими елементами нормативно-правового забезпечення процесу децентралізації в Україні є підзаконні нормативно-правові акти (Укази Президента України, Постанови Кабінету Міністрів України та Верховної Ради України, Накази Міністерств тощо).

Стратегічні напрями здійснення процесу децентралізації та реформування місцевого самоврядування були викладені в таких чинних програмних документах — «Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020» [18], «Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2020 року» [14], «Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні» [19], Угода про коаліцію депутатських фракцій «Європейська Україна» [21], «Програма діяльності Кабінету Міністрів України» [16] тощо. Так, у «Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020» зазначається, що «метою політики у

сфері децентралізації є відхід від централізованої моделі управління в державі, забезпечення спроможності місцевого самоврядування та побудова ефективної системи територіальної організації влади в Україні, реалізація у повній мірі положень Європейської хартії місцевого самоврядування, принципів субсидіарності, повсюдності і фінансової самодостатності місцевого самоврядування» [18].

Слід зауважити, що аналіз стратегічних підзаконно-правових актів, незважаючи на масштабність їх намірів та зобов'язань, показав, що в частині процесу децентралізації вони загалом носять фрагментарний та декларативний характер, не мають конкретних механізмів, часових рамок і критеріїв виконання. За такої ситуації досить складно здійснювати контроль за реалізацією завдань та заходів щодо реформи публічної влади, які запропоновано в наведених підзаконних нормативно-правових актах.

Важливі практичні інструменти щодо розбудови територіальних громад були визначені також у Постанові КМУ від 8 квітня 2015 року «Про затвердження Методики формування спроможних територіальних громад» [15]. У цій Постанові визначено основні умови створення спроможних територіальних громад, критерії визначення адміністративних центрів об'єднаних громад, порядок розроблення і схвалення перспективних планів формування територій громад.

Висновки. Дослідження нормативно-правового забезпечення процесу децентралізації в Україні показує, що протягом 2014 року - першої половини 2017 року прийнято значну кількість юридичних актів стосовно реформування системи державного управління, формування та розвитку спроможних територіальних громад, оптимізації перерозподілу повноважних функцій між органами державної влади та органами місцевого самоврядування.

Незважаючи на наявність суттєвих політико-правових зрушень щодо створення законодавчої платформи для здійснення реформи децентралізації в Україні, багато її питань та аспектів потребують подальшого удосконалення правового регулю-

вання або взагалі залишаються неврегульованими.

Тому ми рекомендуємо наступні пропозиції щодо удосконалення законодавчого забезпечення реформи децентралізації в Україні:

- необхідно внести зміни до Конституції України, в першу чергу, в частині адміністративно-територіального устрою і місцевого врядування;

- прийняти нову редакцію Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», в якій потрібно чітко регламентувати нові правові відносини, що виникли в процесі реалізації реформи децентралізації; встановити механізми надання місцевим радам права щодо формування власних виконавчих органів влади, здійснити перерозподіл повноважень між державними органами управління та органами місцевого самоврядування спираючись на застосування принципу субсидіарності;

- забезпечити функціонування принципу повсюдності місцевого самоврядування (насамперед це стосується поширення повноважень органів місцевого самоврядування на землі за межами населених пунктів);

- запровадити механізм зарахування до місцевих бюджетів частини податку на прибуток підприємств, які здійснюють свою економічну діяльність в межах спроможних територіальних громад;

- провести інвентаризацію та сформува-ти прозорі і відкриті реєстри об'єктів комунальної власності спроможних територіальних громад та посилити особисту відповідальність посадових осіб місцевих органів влади щодо забезпечення ефективного використання комунальної власності тощо;

- необхідно ухвалити низку законопроектів України щодо подальшого покращання реалізації реформи децентралізації в нашій країні, а саме: «Про адміністративно-територіальний устрій України», «Про місцевий референдум», «Про муніципальну поліцію» тощо.

Аналіз підзаконних нормативно-правових актів стосовно децентралізації державної влади України показав, що вони в основному носять декларативний характер, а тому потребують подальшого удосконалення та чіткого визначення термінів їх реалізації.

Отже, подальший, динамічний розвиток місцевого самоврядування та в цілому успішне реформування державної влади в Україні можна забезпечити лише через удосконалення нормативно-правової системи, яка повинна унормувати питання організації й діяльності суб'єктів місцевого самоврядування та органів державної влади шляхом гармонізації з європейським законодавством.

Список літератури:

1. Європейська хартія місцевого самоврядування: Міжнародний документ від 15.10.1985 р. // Офіційний вісник України від 3 квітня 2015 р. - № 24.- С. – 450. - стаття 718. - код акту 67165/2013.
2. Конституція України: Закон від 28.06.1996, №254к/96-ВР //Відомості Верховної Ради України від 23 червня 1996 р. - № 30. – стаття 141.
3. Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо особливостей формування та виконання бюджетів об'єднаних територіальних громад : Закон України від 26.11.2015, № 837-VIII // Урядовий кур'єр від 23 грудня 2015 р. - № 240.
4. Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо реформи міжбюджетних відносин : Закон України від 28 грудня 2014, № 79-VIII // Відомості Верховної Ради України від 20 березня.2015 р. - № 12. С. – 658.- стаття 76.
5. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо децентралізації повноважень у сфері архітектурно-будівельного контролю та удосконалення містобудівного законодавства: Закон України 09.04.2015, № 320-VIII // Урядовий кур'єр від 17 червня 2015 р. - № 107.
6. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо розширення повноважень органів місцевого самоврядування та оптимізації надання адміністративних послуг : Закон України від 10.12.2015, № 888-VIII // Урядовий кур'єр від 14 січня 2016 р. - № 7.
7. Про внесення змін до Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» та деяких інших законодавчих актів України щодо децентралізації повноважень з державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень : Закон України від 26.11.2015, № 834-VIII // Урядовий кур'єр від 6 січня 2016 р. - № 2.
8. Про внесення змін до Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб підприємців» та деяких інших законодавчих актів України щодо децентралізації повноважень з державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань : Закон України від 26.11.2015, № 835-V // Урядовий кур'єр від 20 січня 2016 р. - № 11.

9. Про внесення змін до Конституції України (щодо децентралізації влади): проект Закону України від 01.07.2015: [Електронний ресурс]. – Режим доступу http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=55812.
10. Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень в 2016 році : Закон України від 24.12.2015, № 909-VIII // Урядовий кур'єр від 13 січня 2016 р. - № 6.
11. Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи : Закон України від 28.12.2014, № 71-VIII // Урядовий кур'єр від 21 січня 2015 р. - № 10.
12. Про добровільне об'єднання територіальних громад: Закон України від 05.02.2015, № 157-VIII // Урядовий кур'єр від 11 березня 2015 р. - № 44.
13. Про засади державної регіональної політики: Закон України від 05.02.2015, № 156-VIII // Голос України від 04 березня 2015 р. - № 39.
14. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року : Постанова Кабінету Міністрів України від 06.08.2014, № 385 // Урядовий кур'єр від 3 вересня 2014 р. - № 160.
15. Про затвердження Методики формування спроможних територіальних громад : Постанова Кабінету Міністрів України від 8 квітня 2015, № 214 // Урядовий кур'єр від 6 травня 2015 р. - № 80.
16. Про Програму діяльності Кабінету Міністрів України : Постанова Верховної Ради України від 14.04.2016, № 1099-VIII // Голос України від 19 квітня 2016 р. - № 71.
17. Про співробітництво територіальних громад: Закон України від 17.06.2014, № 1508-VII // Урядовий кур'єр від 29 липня 2014 р. - № 135.
18. Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» : Указ Президента України від 12.01.2015, № 5/2015 // Урядовий кур'єр від 15 січня 2015 р. - № 6.
19. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 1 квітня 2014, № 333-р. // Урядовий кур'єр від 11 квітня 2014 р. - № 67.
20. Скакун О.Ф. Субсидіарність як принцип організації влади і управління в Україні і державах Європи: від Конституції Пилипа Орлика до Конституції 1996 р. і Європейської Брноської програми 2003 р. / О.Ф. Скакун // Державне будівництво та місцеве самоврядування. – 2006. – Вип. 11. – С. 69-78.
21. Угода про коаліцію депутатських фракцій «Європейська Україна»: [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/n0001001-15>.

Reference:

1. Evropeyska hartiya mlstseвого samovryaduvannya: Mizhnarodniy dokument vid 15.10.1985 r. *Ofitsiyiny vlsnik Ukrayini* vid 3 kvitnya 2015 r., № 24, p. 450. - statty 718. - kod aktu 67165/2013.
2. Konstitutsiya Ukrayini: Zakon vid 28.06.1996, №254k/96-VR //Vidomosti Verhovnoyi Radi Ukrayini vid 23 chervnya 1996 r., № 30, statty 141.
3. Pro vnesennya zmin do Byudzhetnogo kodeksu Ukrayini schodo osoblivostey formuvannya ta vikonannya byudzhetiv ob'Ednanih teritorialnih gromad : Zakon Ukrayini vid 26.11.2015, № 837-VIII. *Uryadoviy kurer* vid 23 grudnya 2015 r., № 240.
4. Pro vnesennya zmin do Byudzhetnogo kodeksu Ukrayini schodo reformi mizhbyudzhetnih vidnosin: Zakon Ukrayini vid 28 grudnya 2014, № 79-VIII. *Vidomosti Verhovnoyi Radi Ukrayini* vid 20 bereznya.2015 r., № 12., P. 658, statty 76.
5. Pro vnesennya zmin do deyakih zakonodavchih aktiv Ukrayini schodo detsentralizatsiyi povnovazhen u sferi arhitekturno-budivelnogo kontrolyu ta udoskonalennya mistobudivnogo zakonodavstva: Zakon Ukrayini 09.04.2015, № 320-VIII. *Uryadoviy kur'er* vid 17 chervnya 2015 r., № 107.
6. Pro vnesennya zmin do deyakih zakonodavchih aktiv Ukrayini schodo rozshirennya povnovazhen organiv mistseвого samovryaduvannya ta optimizatsiyi nadannya administrativnih poslug : Zakon Ukrayini vid 10.12.2015, № 888-VIII. *Uryadoviy kur'er* vid 14 sichnya 2016 r. - № 7.
7. Pro vnesennya zmin do Zakonu Ukrayini «Pro derzhavnu reestratsiyu rechovih prav na neruhome mayno ta yih obtyazhen» ta deyakih inshih zakonodavchih aktiv Ukrayini schodo detsentralizatsiyi povnovazhen z derzhavnoyi reestratsiyi rechovih prav na neruhome mayno ta yih obtyazhen : Zakon Ukrayini vid 26.11.2015, № 834-VIII. *Uryadoviy kur'er* vid 6 sichnya 2016 r. - № 2.
8. Pro vnesennya zmin do Zakonu Ukrayini «Pro derzhavnu reestratsiyu yuridichnih osib ta fizichnih osib pidpriemtsiv» ta deyakih inshih zakonodavchih aktiv Ukrayini schodo detsentralizatsiyi povnovazhen z derzhavnoyi reestratsiyi yuridichnih osib, fizichnih osib-pidpriemtsiv ta gromadskih formuvan : Zakon Ukrayini vid 26.11.2015, № 835-V. *Uryadoviy kur'er* vid 20 sichnya 2016 r., № 11.
9. Pro vnesennya zmin do Konstitutsiyi Ukrayini (schodo detsentralizatsiyi vladi): proekt Zakonu Ukrayini vid 01.07.2015: [Online]. Retrieved from: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=55812.
10. Pro vnesennya zmin do Podatkovogo kodeksu Ukrayini ta deyakih zakonodavchih aktiv Ukrayini schodo zabezpechennya zbalansovanosti byudzhetnih nadhodzhen v 2016 rotsi : Zakon Ukrayini vid 24.12.2015, № 909-VII. *Uryadoviy kur'er* vid 13 sichnya 2016 r., № 6.
11. Pro vnesennya zmin do Podatkovogo kodeksu Ukrayini ta deyakih zakonodavchih aktiv Ukrayini schodo podatkovoyi reformi : Zakon Ukrayini vid 28.12.2014, № 71-VIII. *Uryadoviy kur'er* vid 21 sichnya 2015 r., № 10.
12. Pro dobrovilne ob'ednannya teritorialnih gromad: Zakon Ukrayini vid 05.02.2015, № 157-VIII. *Uryadoviy kur'er* vid 11 bereznya 2015 r. - № 44.
13. Pro zasadi derzhavnoyi regionalnoyi politiki: Zakon Ukrayini vid 05.02.2015, № 156-VIII. *Golos Ukrayini* vid 04 bereznya 2015 r. - № 39.
14. Pro zatverdzhennya Derzhavnoyi strategiyi regionalnogo rozvitku na perlod do 2020 roku: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrayini vid 06.08.2014, № 385. *Uryadoviy kur'er* vid 3 veresnya 2014 r., № 160.

15. Pro zatverdzhennya Metodiki formuvannya spromozhnih teritorialnih gromad. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrayini vid 8 kvitnya 2015, № 214. *Uryadoviy kur'er* vid 6 travnya 2015 r., №80.
16. Pro Programu diyalnosti Kabinetu Ministriv Ukrayini : Postanova Verhovnoyi Radi Ukrayini vid 14.04.2016, № 1099-VIII. *Golos Ukrayini* vid 19 kvitnya 2016 r., № 71.
17. Pro spivrobitnitstvo teritorialnih gromad: Zakon Ukrayini vid 17.06.2014, № 1508-VII. *Uryadoviy kur'er* vid 29 lipnya 2014 r., № 135.
18. Pro Strategiyu stalogo rozvitku «Ukrayina – 2020»: Ukaz Prezidenta Ukrayini vid 12.01.2015, № 5/2015. *Uryadoviy kur'er* vid 15 sichnya 2015 r., № 6.
19. Pro shvalennya Kontseptsiyi reformuvannya mistseвого samovryaduvannya ta teritorialnoyi organizatsiyi vladi v Ukrayini : Rozporyadzhennya Kabinetu Ministriv Ukrayini vid 1 kvitnya 2014, № 333-r. *Uryadoviy kur'er* vid 11 kvitnya 2014 r., № 67.
20. Skakun, O.F. (2006) Subsidiarnist yak printsip organizatsiyi vladi i upravlinnya v Ukrayini i derzhavah Evropi: vid Konstitutsiyi Pilipa Orlika do Konstitutsiyi 1996 r. i Evropeyskoyi Brnovskoyi programi 2003 r. *Derzhavne budivnitstvo ta mistseve samovryaduvannya*, Vip. 11, p. 69-78.
21. Uгода pro koalitsiyu deputatskih fraktsiy «Evropeyska Ukrayina»: [Online]. Retrieved from: [http:// zakon3. rada.gov. ua/laws/show/ n0001001-15](http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/n0001001-15)